

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΣΚΡΑΜΠΛ
Α.Μ. ΠΡΩΤ/ΚΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 10483
ΤΡΙΑ ΠΛΑΤΑΝΙΑ 12 – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Α.Φ.Μ. 997224100 – Δ.Ο.Υ. Ε΄ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Αριθ. Πρωτ. 783 / 22.04.2024

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ «ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΛΕΞΙΚΟΥ» ΠΡΟΣ ΤΟ «ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ» ΚΑΙ Η ΕΙΣΗΓΗΣΗ – ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ Τ.Ε.Γ. (22/04/2024)

ΕΡΩΤΗΜΑ Νο 548

Στο επίθετο υπέγγυος -ος -ο δίδεται το κλιτικό υπόδειγμα Ε15 (ευκλείδειος -ος/α -ο). Προς επίρρωση δε του ως άνω υποδείγματος δίδεται στο ερμηνευμα και η φράση «υπέγγυες πρόσοδοι». Συνεπώς, μήπως θα ήταν ορθότερο το εν λόγω επίθετο να ληματογραφείται ως υπέγγυος -ος/α -ο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Θεωρήθηκε συχνότερο το θηλ. σε -α, και για αυτό προτάχθηκε έναντι του -ος. Αλλά δεν υπάρχει καμία διαφορά.

Στα λήμματα λόγος και τιμή, διαβάζουμε «λόγο τιμής». Μήπως θα ήταν ορθότερο να διορθωθούν σε «λόγω»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Το λόγο τιμής είναι σωστό έτσι, γιατί προέρχεται από το «(σου δίνω) λόγο τιμής». Αλλά πολλοί γράφουν <λόγω> γιατί υποσυνείδητα το συγχέουν με το <λόγως> = εξαιτίας.

Πώς ακριβώς κλίνονται τα ουσιαστικά πύαρ και στέαρ; Οι κλιτικές πληροφορίες που δίδονται στα δύο ως άνω λήμματα είναι από ελλιπείς έως ανύπαρκτες. Δώστε μας σας παρακαλούμε όλες τις πτώσεις.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Στα αρχαία ήταν πύαρ πύατος και στέαρ στέατος, κτλ. Αλλά δεν θα θεωρούσαμε νεοελληνικούς παρά μόνο τους τύπους που δίνει το ΛΚΝ.

Πώς σχηματίζεται ο πληθυντικός στο ουσιαστικό ιλύς (γεν. ιλύος, αιτ. ιλύ); Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι ιλύες και ιλύων;

Πώς σχηματίζεται ο πληθυντικός στο ουσιαστικό κιννάβαρι (γεν. κινναβάρεως); Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι κινναβάρεα και κινναβάρεων κατά το άκαρι, ακάρεως, ακάρεα, ακάρεων;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Για τους ίδιους λόγους θα θεωρούσαμε και εδώ νεοελληνικούς μόνο τους τύπους που δίνει το ΛΚΝ.

Στο ρήμα στέφω, -ομαι δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ρ4 (κρύβω, -ομαι – κρύφτηκα). Εντούτοις, στο ερμήνευμα δίδεται σε τρεις φράσεις ο τύπος στέφθηκε. Τι ισχύει τελικά; Στέφθηκα ή στέφτηκα; Μήπως είναι αποδεκτά και τα δύο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Για τα συμπλέγματα που προκύπτουν κατά την κλίση του παθ. αορ. ισχύει αυτό που σας είχαμε γράψει και παλιότερα (ερώτημα για το πατάσσω), παραπέμποντάς σας και στην Εισαγωγή του ΛΚΝ.

Στα λήμματα οδηγώ, λάκκος και τυφλός υπάρχει η παροιμία «τυφλός τυφλόν οδήγαγε κι ηύραν κι οι δυο τους λάκκο». Μήπως θα ήταν ορθότερο στο ρ. οδηγώ (Ρ10.9) να δίδεται και το Ρ10 (αγαπώ, -άω); Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση του ρ. οδήγαγε σε όλα τα πρόσωπα παρατατικού και ενεστώτα (οδηγάω) καθώς και του ρ. ηύραν σε όλα τα πρόσωπα του αορίστου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Ο τύπος οδήγαγε χρησιμοποιείται μόνο στη συγκεκριμένη παροιμία. Ο κανονικός τύπος παρατατικού του οδηγώ είναι οδηγούσα. Δεν ξέρουμε αν στη νότια (κυρίως) Ελλάδα, που κάνει γενικότερα μεγαλύτερη χρήση των παρατατικών σε -αγα, θα ακούσει κανείς τύπους όπως οδήγαγα. Αλλά αυτό θα συμπαρέσερνε και πολλά άλλα ρήματα. Λέμε π.χ. κρατώ, κρατούσα (και κράταγα) αλλά συγκρατώ, συγκρατούσα. Ακούγεται τύπος συγκράταγα; Μας φαίνεται πολύ ιδιωματικός, όπως και το οδήγαγα. Για αυτό δεν θα τον επιλέγαμε.

Στο λήμμα ροβολώ υπάρχει η φράση «Τα σπιτάκια ροβόλαγαν ως κάτω στ' ακρογιάλι». Θεωρούνται γραμματικώς ορθοί οι κλιτικοί τύποι του ενεστώτα ροβολάω, ροβολάει, ροβολάμε & ροβολάν(ε);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Ναι, θα έπρεπε κανονικά να γράφουμε «ροβολώ & -άω».

Στο λήμμα «-ων, -ουσα, -ον» υπάρχει η φράση «Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση των λόγιων μετοχών θέλοντος και επιτρέποντος σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

Στο ίδιο λήμμα υπάρχουν οι φράσεις «Ο παίζων ζάρια» και «Ένα πλοίο ταξιδεύον». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση των λόγιων μετοχών παίζων και ταξιδεύον σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

Στο λήμμα ους (το) υπάρχει η φράση «εις ώτα μη ακουόντων». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση της λόγιας μετοχής ακουόντων σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Όχι, θεωρούνται στερεότυπες εκφράσεις, με αποδεκτούς μόνο τους συγκεκριμένους τύπους. (Αλλιώς θα έπρεπε να δεχτούμε όλες τις αρχαίες μετοχές, κάτι που δεν ισχύει για τα νέα ελληνικά).

Στο λήμμα ακούω δίδεται ο παρατατικός άκουγα. Εντούτοις, στο λήμμα ημίφωνο δίδεται ο παρατατικός άκουα. Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση του ρ. άκουα σε όλα τα πρόσωπα του παρατατικού;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Το άκουα δίνεται ως παράδειγμα ενός συγκεκριμένου φαινομένου, και ο τύπος είναι ιδιωματικός. Ακόμη και αυτόν δεν θα τον θεωρούσαμε τύπο της σύγχρονης νεοελληνικής κοινής, αν και απαντά σε παλιότερα λογοτεχνικά κείμενα. Όπως π.χ. και τον τύπο εκοίτα (βλ. Σολωμός, ποίημα «Κρητικός»).

Στο λήμμα στρατεύομαι υπάρχει η φράση «στρατευομένη εκκλησία». Θεωρείται γραμματικώς ορθή η κλίση της λόγιας μετοχής στρατευομένη σε όλες τις πτώσεις και σε όλα τα γένη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Το στρατευόμενος, όπως και πολλές παθητικές μετοχές ενεστώτα, είναι αποδεκτό, σε όλα τα γένη, πτώσεις κτλ. (Η θέση του τόνου ούτως ή άλλως δεν παίζει ρόλο στο Σκραμπλ.)

Στο επίθετο ολόιδιος, -η, -ο δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ε5. Μήπως εκ παραδρομής το θηλυκό ολόιδη καταγράφηκε λάθος; Μήπως το σωστό θα ήταν ολόιδια (Ε6);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Έχετε δίκιο, το σωστό θηλ. είναι «ολοίδια».

Στο ουσιαστικό κεραμέας δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ο2 (κανόνας). Μήπως το σωστό θα ήταν Ο21 (δεκανέας);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Έχετε δίκιο, το σωστό είναι Ο21.

Στη (μεγάλη) Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής (1941, 1988, 1993, 1996), σελίδα 342, § 911, δίδεται η προστακτική «καί(γ)ε». Κατόπιν τούτου εμείς θεωρούμε αποδεκτή τη λέξη καίε. Θεωρούνται γραμματικώς ορθές οι προστακτικές αποκαίε, κατακαίε και συγκαίε των ρημάτων αποκαίω, κατακαίω και συγκαίω;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Όχι, ακόμη και στο καίω οι τύποι προστακτικής καίε, καίετε είναι παρωχημένοι, και μόνο επειδή υπάρχουν στη Γραμματική θα τους δεχόμασταν.

Στο ρ. συγκαίω -ομαι οι μόνες κλιτικές πληροφορίες που δίδονται είναι οι εξής: «(βλ. και καίω) παθ. αόρ. συγκάηκα, απαρέμφ. συγκαεί, μππ. συγκαμένος». Δεν δίδονται δηλαδή στην ενεργητική φωνή αόριστος, παρατατικός και προστακτικές. Ο αόριστος είναι σύγκαψα ή συνέκαψα; Η υποτακτική αορίστου είναι συγκάψω; Ο παρατατικός είναι σύγκαια, σύγκαιγα, συνέκαια ή συνέκαιγα; Η προστακτική αορίστου είναι σύγκαψε; Στην παθητική φωνή τώρα, ο παρατατικός είναι συγκαίωμουν ή συγκαίωμουν; Η προστακτική αορίστου είναι συγκάψου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Από τους επιπλέον τύπους, θα δεχόμασταν μόνο τα σύγκαψα κτλ., συγκάψω κτλ., σύγκαιγα (και αυτό κατά παραχώρηση) κτλ., σύγκαψε, συγκαιγόμεν κτλ., συγκάψου.

Στο Λ.Κ.Ν., το «-φορώ -ούμαι» ερμηνεύεται ως β' συνθετικό στα σύνθετα ρήματα ασπροφορώ, μαυροφορώ, πενθηφορώ, ρασοφορώ, λαμπαδηφορώ, οπλοφορώ, ανθοφορώ, καρποφορώ, φυλλοφορώ, τιτλοφορώ, παρασημοφορώ. Όλα, πλην δύο εξ αυτών, σχηματίζουν το β' ενικό πρόσωπο σε -είς. Στο μαυροφορώ δίδεται το β' εν. πρ. σε -άς. Το δε ρασοφορώ απουσιάζει από το σώμα του λεξικού. Θα μπορούσατε να μας δώσετε το β' ενικό πρόσωπο για το ρ. ρασοφορώ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Ρασοφορείς.

Στα λήμματα εγκαρδίωση, καταφρόνηση, κούραση, λαιμόκοψη, λύπηση, ξεφάντωση, φούντωση δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ο33α. Δεδομένου του ότι δεν υφίσταται στους πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων το Ο33α, μήπως εκ παραδρομής καταγράφηκε λάθος; Μήπως το σωστό θα ήταν Ο32α (κούραση);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Έχετε δίκιο. (Αυτό το λάθος δεν το είχαμε εντοπίσει ως τώρα. Ευχαριστούμε!)

Στο λήμμα ξεκούραση δίδεται το κλιτικό παράδειγμα Ο33 (δύναμη). Μήπως το σωστό θα ήταν Ο32α (κούραση);

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Έχετε δίκιο. (Αυτό το λάθος δεν το είχαμε εντοπίσει ως τώρα. Ευχαριστούμε!)

Στο ερμήνευμα του ρήματος φυγοπονώ βρίσκεται και το αντίθετο ρ. φιλοπονώ, στο οποίο όμως δεν δίδεται κλιτικό παράδειγμα. Ακολουθούμε το Ρ10.9α που δίδεται για το ρ. φυγοπονώ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Τ.Ε.Γ.: Ναι.